

„VAIKŲ ELGESIO TAISYKLĖS IR MUZIKA“

**Meninio ugdymo mokytoja,
muzikos mokytoja ekspertė Rūta Budinavičienė**

Klaipėdos lopšelis–darželis „Volungėlė“

Pozityvioji disciplina. Elgesio taisyklės ir ribos

Šiuo metu įvairioje spaudoje, forumuose tėvams ir pedagogams yra daug rašoma apie pozityviają discipliną. Straipsniuose tėvams randame daug patarimų, kaip auklėti vaikus, išvengiant fizinių bausmių, taikant pozityvios disciplinos metodus. O pedagoginėje spaudoje akcentuojama vaikų elgesio žmonių būryje, pozityvaus mikroklimato kūrimo būdai. Kaip vienas iš jų –vaikų elgesio taisyklių kūrimas ir taikymas.

Disciplina - tai ne bausmių sąrašas. Tai nėra susiję su bausmėmis, o tik su tinkamu problemų sprendimu. Tai vienas meilės vaikams aspektų. Ji apima *mokymą savo pavyzdžiu, pamėgdžiojimą, auklėjimą žodžiu, derybas, žaidimus bei susitarimus* - visa, kas apibūdina elgesio suvokimą.

Pozityvioji disciplina padeda vaikams patirti sėkmę ir suteikia jiems informaciją apie elgesį. Kitaip tariant, moko gyventi, bendrauti su aplinkiniais (žodis „disciplina“ yra kilęs iš lotyniško žodžio „mokyti“).

Taisyklės, ribos - tai pagalbinė priemonė, tarsi atraminiai stulpai, apribojantys erdvę, kurioje vaikas gali jaustis saugus ir laisvas. Ribos vaikui būtinos, kad šis jaustųsi saugus, ir žinotų, ką daryti. Jos turi būti nustatytos susitarimais.

Vaikų elgesio taisyklių reikšmė ir naudingumas

Nustatyti elgesio apribojimai, susitarimai reikalingi, nes:

- vaikai negimsta savaime drausmingi, paklusnūs, turintys susiformavusią vertybių sistemą;
- elgsenos modeliai formuojasi nuo ankstyvosios vaikystės, dominuojant iracionaliam mąstymui, kai elgesį lemia išgyvenami jausmai;
- nustačius ribas, sumažėja nerimo bendraujant tarpusavyje, laikas nešvaistomas begaliniais ginčams;
- be nustatytų ribų vaikai daro tiek, kiek gali, - siaučia arba „kariauja“ ir kt.

Elgesio taisyklės ir grupės tvarka kuriama tam, kad vaikai pamažu išmoktų valdytis. Nuoseklus taisyklių taikymas padeda sukurti aplinką, kurioje vaikams aišku, kaip elgtis. Taisyklės padeda vaikams suvokti, kad ne bet koks elgsys leidžiamas ir priimtinas vaikų bendruomenėje. Jos skatina mokytis valdyti savo elgesį.

Daugelis vaikų raidos tyrinėtojų pastebi, kad maždaug apie *penktus* metus pakankamai susiformuoja individualūs vaiko bruožai: mąstymo būdas, kalbos stilius, labiausiai dominančios

temos ir pašnekovai. Tai reiškia, kad iki to laiko taip pat susiformuoja klausymo ir neklausymo įpročiai.

Laikantis elgesio taisyklių, stiprėja išdidumo ir gėdos jausmai, kurie verčia derinti savo poelgius su vienmečių. Vaikas pradeda didžiuotis savo poelgiais, veiksmais, kuriems pritaria aplinkiniai (vaikai), taip pat savo drąsa, teisingumu. Jis tarytum matuoja savo elgesį gerais pavyzdžiais ir didžiuojasi savimi.

Vaikų elgesio taisyklės darželyje, grupėje, muzikos salėje

Vaikų taisyklių kūrimas ir taikymas vaikų grupės gyvenime – Lietuvoje populiaru. Jas taiko daugelis pedagogų. Teigiamą jų poveikį ir būtinumą ypač akcentuoja užsienio pedagogikos patirtį Lietuvoje adaptuojančios programos ir projektai: „Zipio draugai“, „Step by Step“ (Lietuvoje vadinamas „Gera pradžia“) ir kt.

Muzikos užsiėmimuose tam tikros elgesio taisyklės dažniausiai išsakomos žodžiu, primenant apie taisyklingos laikysenos (dainuojant, šokant) ypatumus, demonstruojant pavyzdžiu. Muzikiniai žaidimai taip pat turi savo specifines taisykles, pedagogo pagarsinamas vaikams prieš žaidžiant, grojant ar improvizuojant.

Noriu pasidalinti patirtimi, kaip muzikos užsiėmimuose galima kurti, užrašyti ir praktiškai naudoti taisykles.

Elgesio taisyklių kūrimas

Nėra lengva suformuluoti taisyklę taip, kad ji būtų efektyvi. Kad taisyklės būtų veiksmingos, užsienio pedagogai pateikia keletą patarimų.

- Taisyklių turi būti ne per daug. Rekomenduojama turėti 5-6 taisykles.
- Jos turi pabrėžti, ką daryti galima, o ne draudimus. Taip pat taisykles reiktų išreikšti teiginiais. Mano patirtis parodė, kad kurdamas kartu su vaikais taisykles susidūriau su problema: vaikai labai dažnai savo mintis išsako neiginiiais („nedaryti“, „nestumdyti“, „nešaukti“ ir pan.). Taigi, šiuo atveju netiko įprastas vaikų „minčių lietaus“ užrašymo būdas, nes neiginius reikėjo paversti teiginiais.

- Jos turi būti aiškios, labai konkrečios. Jose turi būti konstatuotas išoriškai stebimas elgesys, o ne vidinės būsenos.

- Pačios efektyviausios taisyklės, kurios yra suformuluojamos kaip „mūsų“ taisyklės, t.y. kuriamos pačių vaikų kartu su suaugusiais.

Jei taisyklė yra sudėtinga, ją reikia suskaidyti į mažesnius žingsnelius (tai ypač svarbu mažesnių vaikų grupėse). Taisyklės **gali kaboti** ant sienos, grupės ar salės durų, o kad jas suprastų ir mažesni vaikai, galima jas **vaizduoti paveikslėliais** („piešinių raštu“).

Taisyklės gali būti išreikštos **patarlėmis, priežodžiais**, pvz., darau kaip galima, o ne kaip noriu; greičiau duodu, negu prašau; rūpinsiuos kitais, pasirūpins manimi; anksti kelsiu – daug nuveiksiu; nezysiu kaip uodas į ausį ir pan.

Elgesio taisyklių naudojimas muzikos užsiėmimuose

Vadovaujantis aukščiau paminėtais kriterijais mūsų įstaigos vaikai ir pedagogai sukūrė savas taisykles. Pateikiu mūsų įstaigoje muzikinėje veikloje naudojamų vaikų elgesio taisyklių pavyzdį:

- *Kai vienas kalba, visi kiti tyli.*
- *Prieš dainavimą pasiklausome.*
- *Dainuodami sėdime tiesiai, kitų neliečiame.*
- *Instrumentais grojame švelniai, juos saugome.*
- *Šokame, dainuojame ir grojame visi kartu.*
- *Šokiams susirandame sau porą.*
- *Salėje šokame, o bėgiojame lauke.*
- *Žaidžiame draugiškai ir saugiai.*
- *Klausomės tylos, nes iš jos gimsta garsai.*

Mūsų įstaigoje kiekviena elgesio muzikos salėje taisyklė užrašyta didelėmis didžiosiomis raidėmis ir prikabinta ant salės durų.

Dažniausiai taisykles kartojame su priešmokyklinės grupės vaikais, kurių daugelis pažįsta raides, o keli iš jų net skaito. Viename muzikos užsiėmime stengiamės išiminti 3-4 taisykles, jas kartojame kelis užsiėmimus bei pagal būtinumą. Vėliau išimename sekančias kelias taisykles arba kartojame jau žinomas, pridedame vieną naują.

Taisykles taikome susidarius tam tikrai situacijai, pavyzdžiui, prieš klausantis naujos dainos ar dainos įžangos kartojame taisyklę „Prieš dainavimą pasiklausome“; įsidainavimo metu labai veiksminga taisyklė „Dainuodami sėdime tiesiai, kitų neliečiame“; prieš imant muzikos instrumentus kartojame taisyklę „Instrumentais grojame švelniai, juos saugome“ ir pan.

Labai naudingu laikau *metodą „Elgesio taisykles dainuoti įsidainavimo metu“*. Melodijas pritaikiau pati, prasidainavimo metu jas transponuoju pustoniais į viršų ar žemyn. Pavyzdžiui:

„Kai vienas kalba, visi kiti tyli“

„Prieš dainavimą pasiklausome“

„Šokiams susirandame sau porą“

„Dainuodami sėdime tiesiai, kitų neliečiame“

Literatūra:

1. I.Bieliauskienė, O.Monkevičienė, A.Okunauskienė. Programa „Žipio draugai“. Vadovas konsultanto padėjėjui, II dalis. Vilnius, 2009.
2. Pamela A.Coughlin ir kt. Į vaiką orientuotų grupių kūrimas / Knyga auklėtojai. Vilnius, 1997.
3. <http://www.augink.lt/index.php?page=pozityvioji-disciplina-kas-tai>
4. http://www.gimtasiszodis.lt/dambrauskiene_08_1.htm
5. <http://www.ikimokyklinis.lt/index.php/straipsniai/specialistams/grupe--mazoji-bendruomene-ar-reikalingos-taisykles-visiems-/4069>